

Lunds universitet: två pris på tre år

BENGT OLLE BENGTTSSON

Den 3 oktober 2023 kom den glada nyheten: Anne L’Huillier vid Lunds universitet tilldelades 2023 års Nobelpris i fysik tillsammans med två andra forskare. Lunds universitet som hittills saknat Nobelpristagare att visa upp i internationella rankingssammanställningar var naturligtvis överlyckligt.

Universitet är mycket speciella organisationer. I skuggan av 11- och 1200-talens konflikter mellan påvar och kungar utvecklades i några väst-europeiska städer självständiga sammanslutningar där studenter och frilansande lärare tilldelade sig själva en viss juridisk autonomi, ofta med intresserade borgares hjälp. Något liknande inträffade aldrig inom de starka lärdomstraditioner som existerade i de arabiska och kinesiska delarna av världen. Vissa av de tidiga och normgivande ”universitetet” existerar fortfarande – Paris, Oxford och Bologna, till exempel – samtidigt som deras tidiga traditioner och termer återfinns i nästan all högre utbildning (disputation, rektor, fakultet ...).¹ Och i deras kölvatten har senare en stor mängd nya universitet tillkommit världen över.

Kyrkans roll är nuförtiden kraftigt försvagad. I stället fungerar dagens universitet i en värld dominerad av nationella statsmakter och kapitalistiska marknadsrelationer. Universiteten har känsligt anpassat sig till dessa ändrade omvärldsförhållanden men samtidigt sökt se till att bibehålla

1. *The Rise of Early Modern Science* (Cambridge University Press 1993) av Toby E. Huff är en intressant skildring av denna utveckling.

ett visst mått av självständighet. För att försvara denna har de utnyttjat några av sina egna maktresurser. För Lunds del kan man se hur universitetet när så behövts tagit spjörn mot impopulära politiska beslut genom att exempelvis hänvisa till vad studenterna kräver.² En annan möjlighet är att utnyttja den vetenskapliga forskningens gränsöverskridande karaktär: man kan, till exempel, överlämna beslut om nya professorer och stora ekonomiska anslag till internationella kollegor. Goda internationella kontakter kan ibland också lätta på trycket från den nationella inskränktheten.

Ingen ska emellertid tro att den begränsade autonomi som universitet kan utveckla gentemot samhällets dominanta politiska och ekonomiska krafter är allt igenom positiv. Ofta – om än inte alltid – har universitet använt sina frihetsmöjligheter till att vara mer konservativa, misogyna och rasistiska än kringliggande samhälle. Inget automatiskt gott vidlåder den ”akademiska friheten”.

Det finns ändå något intressant i detta att en del av samhällets långsiktiga kunskapstradering sker utanför den politiska och ekonomiska maktens direkta beslutsrätt och värderingar. Som organisationer kan universitet naturligtvis inte kallas för ”demokratiska” – om så bara för att deras historia går alldeles för långt tillbaka i tiden. Men att de ofta inneburit möjligheter för en bredare social kunskapsspridning måste erkännas som positivt. Vilket leder oss till det andra av de två pris som på senare år tilldelats Lunds universitet.

För tre år sedan, 2021, fick Susanne Schötz (tillsammans med två kollegor) ett Ig Nobel-pris för sin forskning om ”variations in purring, chirping, chattering, trilling, tweedling, murmuring, meowing, moaning, squeaking, hissing, yowling, howling, growling, and other modes of cat-human communication”. Schötz är forskare vid Humanistlaboratoriet vid Lunds universitet, och allt tyder på att hennes forskning är väl värd denna mediala, studentikosa utmärkelse.

Även detta pris är genuint välkommet. I en tid då Kina, Saudiarabien och andra odemokratiska diktaturer pumpar *enorma* ekonomiska resurser in i sina universitet för att göra dem så attraktiva som möjligt i inter-

2. Se min artikel om ”Makt som begränsar och makt som frigör” i *Konstellationer* (Johan Stenström & Bengt Olle Bengtsson red., Atlantis 2011).

nationella rankningar, är det glädjande att den ekonomiska dominansen över forskningens utveckling utmanas av åtminstone något alternativt akademiska värdesystem.

Jag vill således gärna se att fler forskare vid Lunds universitet får Nobelpris. Men allra helst vill jag uppleva att Lunds universitet är en så fri och oberoende forskningsmiljö att det kommer fler Ig Nobel-pris hit.

Tänka rätt är bra, men för det behövs knappast universitet. Tänka irr-sinnigt är viktigare, och ett universitet är i sina bästa stunder en utmärkt miljö för detta.

ANNONS

PANDORA SERIEN

Boel Berner

Mat, misär och ett medicinskt mysterium

Historien om pellagra

»Läs mer om boken på www.arkiv.nu«